

Peisajul geografic în conceptul Ț colii româneȚ ti Ț i a Ț colii ruse

Vasile Maxim, dr., conf. univ.

Oleg Buga, dr. hab., prof. univ.

Summary

This article highlights the term "geographical landscape" synonymous with the term landscape. In the Romanian geographical school term is taken from the French school. Landscape as a geographical term in the Russian school is taken from the German school.

In terms of retrospective the term geographical landscape or landscape underwent qualitative and quantitative changes through systemic analysis of models elucidated in this article, both Russian and Romanian geographical school.

Peisajul geografic este un termen utilizat în cadrul Ț colii româneȚ ti, în care majoritatea savanȚ ilor sunt de acord cu acest concept interdisciplinar ce înglobează naturalul Ț i socialul, prin care omul modifică Ț i substituie ecosistemele iniȚiale, în dependenȚ ă de necesităȚ ile sale. Termenul defineȚ te interrelaȚiile dintre componentele fizico-geografice Ț i social-economice.

Sub aspect retrospectiv, conceptul în cauză este preluat Ț i adaptat de geografii români de la Ț coala geografică franceză. Cei mai importanȚ i promotori Ț i teoreticieni contemporani ai peisajului geografic sunt: *Alexandru RoȚ u, Irina Ungureanu, Petru Tudoran, Ion Mac* etc.

O primă utilizare, la fel, Ț i clasificare a peisajului geografic o înfăptuieȚ te Alexadr von Humboldt, încă în sec. XIX. AlȚ i promotori ai Ț tiinȚ ei peisajului în contextul mediului geografic Ț i cel ecologic sunt *Troll, Tansley, Zonneveld Ț i Haase*, care au utilizat termenul de landȚ aft sau landscap, fiind înrudit cu peisajul.

Se încearcă o clasificare a peisajului geografic realizată de către geograful Ion Mac, care separă în două mari clase peisajul (natural Ț i antropic), cu o evidenȚ iere după criteriul reprezentativ pe un anumit areal al unui element sau grup de elemente. Astfel, conform **reliefului** există: *peisaje de munte, de deal, de podiȚ, de câmpie, deltaic, etc.*, **vegetaȚia** formează un *peisaj de pădure*, sau *de stepă, de silvostepă, de tundră, etc.*, **apa formează**: *peisaj marin, lacustru, de litoral, glaciari, etc.*, **activitatea umană**: *peisaj agricol, peisaj industrial, peisaj urban, peisaj rural, peisaj turistic, etc.*

Aceste tipuri se pot clasifica în peisaje de ordin superior, la care se pot integra, pe diverse trepte ierarhice, peisaje de diverse ordine, prin categoria de elemente reprezentative pentru o anumită unitate spațială definită. Și, prin urmare, de pildă, în cadrul **peisajului de munte** se pot identifica *peisaje carstice, peisaje glaciare, peisaje de creastă, de versant etc.*, la **peisajul de pădure** – *peisaj de pădure de fag, de conifere, de stejari, etc.*, sau *păduri de munte, din zona colinară, din zona de câmpie, de luncă, etc.*, pentru **peisajul lacustru** – *peisaj de limanuri fluviatile, de lagune, de lacuri glaciare, etc.*, sau la **peisajul agricol** – *peisaj pomicol, viticol, al câmpurilor cultivate, etc.*

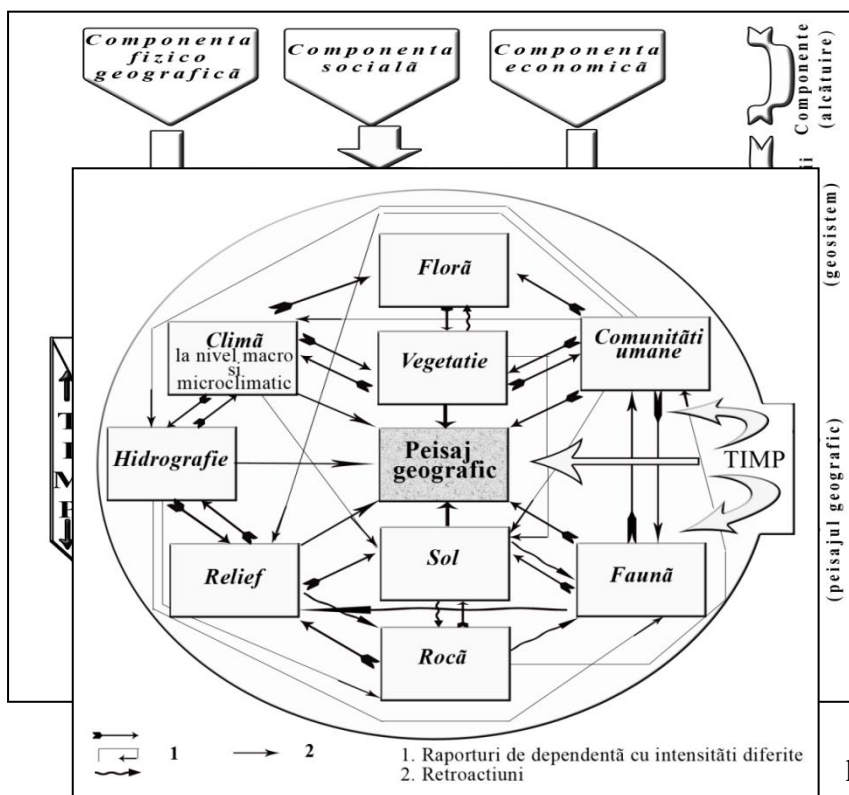

Fig. 1 Modelul peisajului în context ecologic. Prelucrare după J. I. S. Zonneveld (1972), citat de Rougerie și Beroutchavili, 1991 și Dumitrașcu Monica, 2005, V. Maxim și Oleg Buga (2014).

Noțiunea de peisaj apare ca expresie geografică în cadrul științelor geografice ruse la sfârșitul secolului XIX - începutul secolului XX, în rezultatul cercetărilor științifice efectuate de către savanții ruși Semionov-Tian-Sanski, Anucin, Docuceaev, Berg, Borzov, etc. Peisajul propriu-zis este substituit cu noțiunea de *landșaft*, ca expresie

luată din școala geografică germană. Știința despre peisajul geografic ca element esențial al Învelișului Geografic își face apariția încă la începutul secolului XIX, odată cu elaborarea lucrării „Tablourile naturii” a vestitului savant Alexandr von Humboldt, în care autorul scoate în evidență unitatea indispensabilă dintre climă, relief, sol, lumea vegetală și animală, fapt ce influențează formarea diferitelor tipuri de „peisaje naturale” sau „landșafuri”, care pot caracteriza anumite forme ale suprafeței terestre.

Fig. 2 Componenta și funcționalitatea peisajului geografic. Prelucrare după Al. Roșu și Irina Ungureanu (1977), citați de Constantin Vert (1999), V. Maxim și Oleg Buga (2014).

Aplicând metoda comparativă în vederea depistării diferențierii multitudinilor de locuri sau forme de pe suprafața terestră, autorul conturează zonele naturale, susținând rolul determinat ce îi revine lumii organice și cliimei în vederea formării și dezvoltării peisajelor. Acestea influențează, în ultimă instanță, caracterul și fizionomia suprafeței terestre.

Diferențierea și tipizarea landșafturilor înfăptuită de către Humboldt se datorează aplicării metodelor de cercetare comparativă, sub aspect cantitativ și calitativ, pentru studierea multiplelor

forme naturale ale suprafeței ei terestre. Astfel s-a demonstrat existența a fizionomiei fiecărui landșaft, regiune sau zonă, care nu pot fi omogene în nici un caz, și care se caracterizează printr-o eterogenitate puternică, unde omul își lasă amprenta activității economice prin diferite forme de exploatare și utilizare a mediului natural, în general, și a resurselor naturale, în particular.

O raionare peisagistică aparte a fost înfăptuită de către Dimitri Mendeleev, care se baza pe existența din abundență a anumitor resurse naturale metalifere și de alt ordin. În ultimă instanță, aceste spații geografice se pot specializa în producția de alimente naturale și mărfuri industriale.

Astfel, Lev Berg (1876-1950), născut la Tighina, în Basarabia, considerat fondatorul școlii landșaftologice ruse, a fost recunoscut și ca un renumit savant biolog. Pe lângă alte cercetări (limnologie, ihtiologie, liosul etc.) și studii complexe, Berg avea o predilecție aparte pentru peisajul geografic, pe care îl introduce în mediul geografic al școlii ruse sub denumirea de landșaft și care devine un obiect integral de cercetare al geografiei. În viziunea savantului Berg, landșaftul reprezintă unitatea de bază a științei geografice, obiectul de studiu și elementul individual al geografiei, analizat ca organism aparte, care suportă modificări antropice degradante sub aspect natural. În lucrările sale, Berg scoate în evidență influența landșaftului asupra climei, apei, solului, reliefului, lumii animale și vegetale.

Un aport considerabil la dezvoltarea geografiei, în general, și a peisajului geografic, în particular, îi revine savantului rus V. Docuceaev (1846-1903), care a lansat, prin intermediul studiilor și lucrărilor sale, pe parcursul activității didactice din cadrul Universității din Sanct Petersburg, idei noi despre structura și dezvoltarea diferitor tipuri de soluri, fapt ce a facilitat cunoașterea și cercetarea complexă a landșafturilor sub aspect dinamic în timp și spațiu.

Un rol important în dezvoltarea de mai departe a teoriilor apariției, dezvoltării și modificării landșafturilor l-a adus savantul rus V.I. Vernadskii, care susține în cadrul lucrărilor elaborate („Biosfera” - 1975, „Evoluția speciilor și a materiei vii” - 1928, „Gândirile unui naturalist. Timpul și spațiul din cadrul naturii vii și moarte.” M. 1975) existența a „noosferei - sferei rațiunii umane”, sub incidența căreia cade și se modifică întreaga suprafață terestră, în general, și a peisajelor - landșafturilor, în particular. În viziunea acestui savant, „noosfera” reprezintă conexiunea sau veriga fundamentală dintre biosferă și societatea omenească. Pe lângă faptul că această sferă a rațiunii dispune de un potențial de creativitate ce depășește limitele învelișului Geografic, autorul menționează și potențialul distructiv echivalat în termeni și parametri geologici. În acest context, este cazul de menționat importanța impactului factorului tehnogen asupra componentelor landșafturilor - peisajelor naturale și transformarea lor în tipuri de peisaje cu un excedent de elemente antropice.

Dezvoltarea științei ei landșaftologice ruse este susținută în perioada anilor 40-80 ai secolului XX de către Solntsev, Mihailov, Gvozdetkii, Isacenko, a căror discipoli activează până în prezent. Unul din cei mai reprezentativi la ora actuală este savantul georgian Nicolai Beruceasvili, care analizează structura și dinamica transformărilor din cadrul landșafturilor prin prisma anumitor stări temporal-spațiale.

Tradiții de cercetări științifice au existat și în cadrul Academiei de Științe a Moldovei, unde activează, până în prezent, cercetători landșaftologi, a căror lucrări se referă cu preponderență la spațiul geografic al Basarabiei. Unul dintre cei mai reprezentativi elevi ai școlii ruse este Nicolae Rîmbu, discipolul lui Nicolae Solntsev, care a scris o serie de monografii, dintre

care cele mai importante sunt: „Raionarea Geografică a Republicii Moldova”, „Structura landșafto-morfologică a văilor râurilor R. Moldova”, „Geografia Fizică a RSSM” etc.

Discipoli ai școlii landșaftologice ruse sunt considerați, de asemenea, Vasile Proca, Vera Verina, Grigorie Voinu, Nicolae Boboc etc., a căror cunoștințe s-au materializat prin lansarea de numeroase lucrări științifice, ce au la bază conceptul de dezvoltare și implementare a landșaftologiei în cadrul spațiului geografic al Republicii Moldova. Analiza acestor lucrări se cere efectuată în cadrul altor lucrări științifice, care pot avea un caracter geografic-evolutiv în context contemporan, mai ales, odată cu ramificarea geografiei ca știință în cadrul spațiului Republicii Moldova, în adepții ai școlii ruse tradiționale „landșaftologi” și adepții ai școlii române „peisajisti”. De menționat însă, că la ora actuală existența acestor două curente geografice se încadrează în parametrii tradiționali ai școlii geografice germane și franceze, de unde au fost preluați termenii propriu-zisi.

După părerea noastră, pentru spațiul Republicii Moldova, este binevenit ca termenul de „peisaj geografic” să se înrădăcineze, dat fiind accesibilitatea și simplitatea cognitivă, care se poate utiliza cu ușurință în cadrul școlilor naționale, la fel și în cadrul Universităților, ce au menirea de a analiza și cerceta fenomenul respectiv.

Bibliografie

1. Armand, D., *Nauka o landsafte*, Moskva, Edit. Mysli, 1975.
2. Berg L., *Zonele geografice landșaftologice ale URSS*, Leningrad, 1953.
3. Drăgut, L., *Geografia peisajului*, Presa Universitară Clujeană, 2000.
4. Mac, I., *Peisajul geografic. Conținut și semnificație științifică*, Terra, XXII, 1-4, 1990.
5. Mac, I., *Geografie Generală*, Presa Universitară Clujeană, 2004.
6. Roșu, Alexandru, Ungureanu, Irina, *Geografia Mediului Înconjurător*. București, 1977.
7. Solntev, N., *Morfologia landșaftului natural*, Voprosi Geografii, M., 1949.
8. Vernadski, V., *Biosfera*, M., 1967.
9. Voeikov, A., *Influența omului asupra naturii*, M., 1949.